

A szabadtéri színpadok közül egyesek bizonytalanabban találták vagy találják meg továbbra is „identitásukat”, mint például a budapesti vagy a kőszegi valamint a miskolci. Mások valósággal új erőre kaptak, mint a gyulai, szegedi, egri, és mint láttuk, akár új indítások is voltak. (E megállapítások nem zárják ki, hogy például Budapesten ne lett volna több érdekes-értékes törekvés...) Még mindig messze vagyunk azonban attól, hogy a szabadtéri színpadok zöme minden részletében kiemelkedő értékű és vonzatú eseménysorozatot tervezzen meg és bonyolítson le. Örvendetes *Békés András, Sík Ferenc, Szinetár Miklós* rendezői, animátori, *Novák Ferenc* koreográfusi-rendezői másodvirágzása, feladatvállalása, de effajta jelentős művészeink nyári csatasorba állása — számban — nem kielégítő. Tervezőművészeink közül jobbra csak *Székely László* és *Wieber Mariann* hozott újat és korszerűt, viszonylag több volt a botladozás, a szürkeség, a kifejezetten szakmai hiba ezen a területen, talán a tervezési és anyagi nehézségek következtében is. A magyar balettművészet nagyjai (akár együttesek, akár egyéniségek) jelentős mértékben távolmaradtak a nyári programoktól. Az operaművészek közül a *külföldiek* többnyire nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket, míg a magyarok bizonyítottak, gyakran kiemelkedő teljesítményeket nyújtottak, mint például a szentendrei Hamupipőkében, a margitszigeti *Aidában* és a szegedi *Rigolettóban*. Ez követendő tendenciát jelez ugyan — hogy elsősorban őket kell felmutatni évadról-évadra —, ám *továbbra sem lehet lemondani* nagy külföldi énekesegyeniségek meghívásáról. A színészek közül több volt a közepszerű teljesítmény, mint az egészen kiváló, s változatlanul tart a tendencia: a legjobbak mintha tartózkodnának a szabadtéri szerepléstől.

BÖGEL JÓZSEF

Kell-e nekünk szabadtéri játék?

Néhány kollégám jól felkészült beszámolójából az a jóleső érzés támadt bennem, hogy az elmúlt két és fél évtizedben Magyarországon tulajdonképpen hihetetlenül sok dolog történt a szabadtéri játékok ügyében. Nemcsak az a néhány kiemelt nagy szabadtéri, amelyeket jobbra ismerünk, de az a majdnem ötvenféle játék is fontos volt, amelyek jöttek, voltak, esetleg elmúltak. A lényege, hogy léteztek. (Különben csak zárójelben: azt gondolom, hogy az elmulás is jó természete a dolognak. Nem biztos, hogy minden kezdeményezést azonnali örök életre államosítani kell, lehet, hogy néhány kezdeményezésnek az a dolga, hogy egyszer, kétszer, háromszor legyen, és majd az élet eldönti további sorsát.) Összinté udvariasságból köszönöm a TIT-nek, hogy erről beszélgetni lehet.

Az én beszédemnek címe: Kell-e nekünk szabadtéri játék? Mikor kezdtem készülni erre a találkozóra, akkor vettem észre ezt a címet, és rögtön azon tűnődtem, hogy ki a „nekünk”? Mi vagyunk „nekünk” a művészek, vagy a közönség, vagy a „nekünk” a hivatal? A kultúrpolitika? Most mielőtt idejöttem volna, a szegedi tanács kulturális elnökhelyettesével, Müller Józsefné elvtársnővel véletlenül összeakadtunk. Azt mondta, hogy hát-hát most ez a világ nem jó a színháznak meg a szabadtérinek. Hát mondom neki: vagy fordítva! Azt mondja, igen, de hát ugye a pénz, meg a két színház, meg a stb., hát mondom, vagy fordítva! Hadd kezdjem itt. Tudniillik ez éget, ez szorongat.

Valahogy az elmúlt napokban úgy adódott, hogy olyan személlyel jöttem össze, aki görög kultúrában járatos, és a görögök gondolkodásmódját, filozófiáját, az élethez, a művészethez való viszonyát elemezgette. Itt azt hiszem, a *Miszlav* kollégánk gyulai alapítóbeszédében hangzott el, a gyulai várszínházról, hogy a szabadtér nemcsak egy hely. Az ég, az levegő, az természeti környezet. Sokat találkoztam diákkoromtól kezdve görög darabbal, drámával, és megrázó, életreszóló él-

mény volt, amikor Epidauruszba egyszer véletlenül eljutottam, és ott az epidauruszi színházban részt vehettem egy előadáson. Akkor éreztem meg, hogy mit jelentett, mit jelenthetett a görög színház. Most csak azt akarom elmondani, hogy ott díszlet szinte alig volt, az események természetesen kint a nagyvilágban történtek, nem bent; de hát ennek az egésznek, a légköréhez hozzátartozott a környezet, hogy az ember mögött, aki megszenvedte az életét, ott volt az égbolt, a tenger, a fák, az élet maga, és ebben a környezetben történt vele minden. Ez biztos, hogy elementárisan meghatározó lehetett, és meg nem bántom a polgári kultúrát, de lehet, hogy az a nagy közösségi élmény, mikor festett kulisszák elé került, akár nagy művészi alkotásokban is, valamit ebből az ősi varázserejéből elveszített. Az egész civilizáció, a jelenlegi fejlődés ez ellen az alapvető emberi élmény ellen folyik, lehet, hogy pusztá életünk fenntartása érdekében, de úgy érzem, hogy a színháznak és a művészetnek valahol ezt az ősit, alapvetőt kell mentetgetni — és próbálja is.

Érdekes statisztikák közöltek nemrég az elmúlt évtizedekből, az emberi dobhártyát érintő akusztikák összetételéről. Jó pár évtizeddel ezelőtt ugyanis egy embert ért hangyi benyomásoknak még nagyon nagy része, 30—40—50%-a volt a természet hangja. Az élet zaja, a mechanikus zaj 6—7—8% volt. És az emberi beszéd az megint 30—40—50%; borzasztóan magas. Most néhány évtized során ez óriásit változott. A mechanikus zaj majdnem fele az életünknek, a természet hangja 2—3—4—5%, az emberi beszéd 8—10. Itt hozzá kell tenni, hogy az emberi beszédbe nem számítják a rádiót, a televíziót, a telefont, a gépzajt; csak azt, amit az egyik ember közül a másikkal. Énrám megrendítően hatott ez a statisztika, mert végigszaladt az agyamon, hogy az az érzelmi elsívárosodás, aminek mindannyian tanúi lehetünk, nagyon sok mindennek a következménye. Feltehetően többek között annak, hogy a természet hangját és az emberi beszédet az életünkben — és főleg gyerekek, fiatalok az életükben — hihetetlen mértékben nélkülözik. Nem vagyok filozófus, de azért nem teljesen dilettáns módon gondolom, hogy az emberi kapcsolatoknak egyik legtartalmasabb része az élő beszéddel való kapcsolat, mert hiszen egy ember, egy önálló világ, és ha ki tudja magát fejezni, akkor a gondolata, hangszíne, ereje, indulata az emberi kapcsolatnak nagyon fontos döntő ereje kell legyen. Ezért mi, akik életünket azzal töltöttük, hogy színháznak, művészetnek adtuk magunkat, semmiféle társadalmi és gazdasági körülmények között nem mondhatunk le a színháznak, a beszédnek, a szabadtéri színháznak, a művészetnek hatásáról. Ez bonyolult dolog, és nyilván ezt itt én nem tudom elintézni, és feszengek itt, nehogy belebonyolódjak még egy csomó fontos kérdésbe, de eszembe jut, hogy mikor a háború kitört, frontszínházakat hoztak létre. A legnehezebb helyzetben is tudták tehát, hogy ha romlik az élet, a körülmény, az élet veszélyben van, akkor a kultúra és a művészet rendje csillapítja. Azt kell mondanom nagyon röviden, hogy nekünk művészeknek egyetlenegy dolgunk van ebben a nehéz időben: azt hangsúlyozni, hogy fordítva van a dolog, hogy éppen a nehézség miatt ezt nem lehet alábbhagyni.

Nemrég egy értekezleten Zaharov elvtárs azt mondta, hogy ebben a nehéz időben a Szovjetunióban a „maradék elvet” feladták. Nem tudom, hogy tetszenek-e tudni, mi az? Én is ott tudtam meg, de mindannyian éljük. Ez a „maradék elv”, ami az állami költségvetésben, a hadsereg, a gyárak, az úr, meg mindenféle után marad, és az a kultúra. Ez azt hiszem, hogy nálunk is (kimondva vagy ki-nem mondva) tulajdonképpen így működik, és most aztán a leginkább így akar működni. A Szovjetunióban azt mondják, hogy most ezt feladták. Kérem szépen, én nem vagyok ott, de a szándékot értettem, hogy most hirtelen, amikor nagyon sok pénz kell mindenre, most hirtelen többet költenek a kultúrára, mert úgy gondolják, a művészetnek és a kultúrának a hatása — sajnos vagy nem sajnos, és itt kezdődik a probléma — hosszú lejáratú.

Bizonyos nézetek régebben megteveszthettek nagyon sok mindenkit. Úgy látszott, hogy aki este elmegy a színházba, jó előadást, jó eszmét lát, másnap jobban

termel. Ilyen is lehet, dehát a kultúrának a hatása hosszú lejáratú, és azzal csak úgy érdemes foglalkozni, hogy majd egy következő generációnak a gondolkodásmódja, az etikája, az élethez való viszonya megváltozik általa, s amikor önmagának kell megoldania a benne és a körülötte lévő világ dolgait, akkor az majd valami biztató módon fog történni.

Él bennem a szorongás, hogy most, amikor úgy érzem, az ország szükségszerűen és okosan olyan irányba lendül, amely talán az egyetlen, amely alapvető gondait megoldhatja, azt is érzem, hogy közben valahol a kultúra elárultatik, magára hagyatik. Valahogy nem érzem a nagy határozottságot, hogy a változásokon belül a kultúrával mi történjen. Egészen pontosan: a szocializmusnak most, mondjuk, sok buktatója, gátja, családása, tévedése adódhat — dehát néhány eredménye között számon kellene nagyon erősen tartani, amit 3-4 évtized alatt a kultúra, a művészet terén elért. Ebben is lehettek tévedések, hibák, dehát az eredmények kétségtelenek. Közben a nagyvilágot megjártuk, itt, ott, amott, és nyugodt szívvel tapasztalhattuk, hogy az átlagos és tömegkultúra Magyarországon, egy magát szocialistának nevező országban, *a középértékben sokkal jelentősebb, mint sok nagy országban*, ahol a kondíciók mind jobbak voltak. Hát ez valamitől volt, és van bennem félsz, személyes félsz, hogy ez a dolog most alábbhagy. Az elmúlt 40 év e tájon megéltem, és ugye apukám által még vagy 20 évét áttekintek, úgy látom tehát ezt a magyar életet, mint az ingát, amit egyszer kihúztak nagyon messzire, és aztán ez a másik oldalra lendült, nagyon messzire, minek következtében mi voltunk a legszebb szabadságharc, nálunk volt a legszörnyebb Bach-korszak, a legszebb kiegyezés, a századfordulón a legnagyobb elnyomás, a háborúban a legsúlyosabb béke, a legszebb forradalom, a legszörnyűbb ellenforradalom, Hitler utolsó csatlósa, Sztálin első bástyája, és azóta folyton így látom magunkat. Biztosan van ebben földrajz, történelem, nemzeti sajátság, hogy csak ilyen szélsőségesen bírjuk megélni a helyzetünket, és nagyon tartok tőle, hogy most is ebben a jogos, szükséges történelmi felbuzdulásban túl nagyot csapódunk a másik oldal felé.

Borzasztóan szerettem volna jobban betekinteni a különböző szabadtéri színpadok működésébe, lehetőségeibe, és bizonyos tapasztalatokba, hogy miket játszottak, milyen sikerrel, mennyien nézték, mennyibe került. Így a továbbiakban is tájékozatlan vagyok, de akad egy-két szabadtéri színház, ahol ezt módomban áll tudni. Ezt azért mondom, mert úgy érzem, hogy a jövőnkön mi nagyrészt akkor tudnánk segíteni, ha szakszerűbb volna, amit színházcsinálás közben végzünk. A szakszerűséget úgy értem, hogy sokmindenféle befolyás éri az embereket, hivatalban, színpadon, és néha nem látunk ki belőle, hogy hol az igazság, mit kellene csinálni. Most nagyon kurtán elmondok valamit — akinek ismerős, elnézést —, hogy a szegedi szabadtérin is jó ideje olykor-olykor dolgozom, tehát valamit tudok róla, és ugye hallgattam, a 60-as években mindenki boldog volt, büszke volt, a 70-es években átkozták, szidták, ne ezt játssza, azt játssza, kispolgári, stb. Közben itt voltam, és folyton átéltem, hogy tulajdonképpen mi a valóság. És aki követel, lett légyen az főhivatal vagy fősajtó, hát annak teljesen mindegy, írja a magáét, Most nemrég a szegedi szabadtéri fölkerít, írnek dolgozatot, mit gondolok, és elővettem a szabadtérinek a 25 éves kimutatását, mit játszott és hogy játszott. Kerítettem ceruzát, papírt, összeadtam és kivontam; s abból a következő sorsdöntő számadatokra jutottam. Gorombán: 25 év alatt 2 millió jegyet adtak el, körülbelül 85 féle színművet mutattak be, és ebből a 85 féle műből 6 az, ami a 2 millióból egy millió nézőt idehozott. A *Tragédia*, a *Hunyadi*, a *Bánk*, a *Háry*, a *János vitéz* és a *Cigánybáró*. A másik egymillió néző a másik 79 féle darabra jött. Ez teljesen egyértelműen mutatta, hogy a szegedi szabadtéri létét e műveknek köszönhette, és annak a közönségretegnek, amely e műveket akarta elsősorban és mindenekelőtt látni. Egyáltalán nem azt következtettem belőle, hogy most már csak ezeket a darabokat szabad itt játszani, 25 év múlva is. Dehát teljesen ostobának és értelmetlennek láttam mindazokat a kifogásokat, amelyek közben a szabadtérérték ennek a műsorpolitikának a függvényeként. És itt úgy érzem, azt mondom, hogy szak-

szerűbbnek kellene lenni. Hihetetlen sok a szakszerűtlenség, hogy mit, mennyiért, kinek lehet eladni, és mi az a produkció, amit egy intézmény ráfizetéssel finanszírozni akar valamilyen elvi-eszmei-művészi okból, és mi az, amivel a pénzt meg akarja keresni, és tudja azt, hogy ehhez körülbelül mit lehet adni. Megjelent nemrég a fővárosi szabadtéri igazgatóságnak egy pályázati felhívása, amit magam is megpályáztam, aztán *Koltay* barátom is. Most majd elmondja, hogy milyen gondjai támadtak belőle. Nem akarom felolvasni, higgyék el, ez 20—25 sor. A lényege az, hogy a vállalkozó pályázza meg az igazgatást, ha alkalmas rá, és 6 hét múlva adja be pályázatát. Mondja el, mit játszik idén, mit az elkövetkezendő 5 évben, fejtsé ki a nézetét, a műsortervét, az eszméjét, és — legyen derék. Ez nincs jól. Úgy gondolom, ha egy ilyen intézmény igazgatót keres, akkor azt kellene mondania a jelöltnek: ennyi előadást akarok csinálni, ennyi pénzem van rá, és magának ennyit kell bevenni. Mire a jelölt: kérem, erre én nem tudok vállalkozni. Vagy nekem ehhez ennyi kellene. De igazándiból mindannyian, akik megpályáztuk, teljesen vabankra, azt se tudtuk, mit kell csinálni. A mostani gyakorlatban csak később derül ki, van-e rá pénz vagy nincs. A művészeti irányításban nemzeti szokás lett; sose tudjuk egészen pontosan, mennyi van, mi van, hogy van, állandóan kibrusztoljuk. Mindannyian szomorú szívvel tapasztaljuk, hogy a színház pénzbe kerül — hadd mondom: sok pénzbe — de hát kb. mindig lehet tudni, hogy mennyibe. És így nagyon nehéz csinálni, és úgy érzem, hogy később nehéz megítélni, hogy valakik jól dolgoztak, vagy rosszul dolgoztak, mert hiszen nem lehet egészen pontosan tudni, azt a pénzt jól költötték el, vagy rosszul. Az értékelésben aztán tulajdonképpen folytatódik ez a kód, ami már az alapoknál kezdődik, mert később mindent kiegyenlít. Drága minisztériumi referens *Bögel Jóska* barátom, hol vagy? — Elment. Kérem szépen, hadd mondom, tényleg ünnepeltem őszintén, hogy ilyen nagy áttekintést ad a szabadtérikről, mégis úgy éreztem, hogy van benne valami alapvetően rózsaszínesítés. Végighallgattam, és Vámos Lacinak, akivel ilyenkor együtt ülünk, és rosszalkodunk, mindenfelét sügünk meg plegykálkodunk, intrikálunk; mondom, akkor most akár nyugodtan álljunk fel, és menjünk haza, mert minden rendben. Mégis kiragadok egy megjegyzést, ami engem, ill. itt Szegeden tulajdonképpen minket érintett, amit olyan finoman fogalmaztak, hogy tudniillik: a *Rigolettóban* a külföldi művészek „alulmaradtak a teljesítésben”, de a magyar művészek azok „felülmúlták a teljesítést.” Édes barátaim! Kurtán arról volt szó, hogy gyengébb énekest hívtok meg a szegedi szabadtéri, azért, mert kevés dollárja volt, a dollárt nem kapta meg, s amikor végre megkapta, a jó énekes már elszereződött máshová. Most ezt nagyon művészien és szubjektíven élem át, ugye? Ha igaz, amit a *Bögel* elvtárs mondott, akkor itt születethetett volna egy újszerű *Rigolettó* előadás, amiről mindannyian azt gondoltuk, hogy egyáltalában nem való ide a szabadtérre. Viszont, ha már nincs annyi pénz, hogy sok elefánt meg tevé jöjjön be az Aidába, s közös elhatározással és kockázattal föl vállaltuk, hogy megpróbáljuk, hátha ez a gazdasági kényszer művészileg is eredményes lehet — a kísérletnek, kérem tisztelettel, ilyen okai is vannak.

Sok minden tennivaló akad (főleg a jövőben, ha a helyzet romlik), hogy a dolog ésszerűbb, gazdaságosabb legyen. Előre meg kellene bizonyos dolgokat határozni azoknak a szegény honfitársainknak, akiknek az elkövetkezendő időkben színházak és szabadterek sorsáról dönteni kell, mert náluk van a büdzsé, és ők alkudoznak. Muszáj tudni, hogy mi mibe kerül, mit mennyiért szabad vagy érdemes csinálni. Félreértés ne essék, én ebből a lelkesedést és a személyes erőfeszítést ki nem felejttem, anélkül a dolog nem megy, hiszen lehet látni, hogy a szabadtereknek a túlnyomó többsége nem is jöhetett máshogy létre, minthogy voltak íróasztal mögött és íróasztal előtt honfitársak, akik biztosan irgalmatlan erőt, áldozatot, lelkesedést, akaratot, küzdelmet folytattak azért, hogy a dolog létrejöjjön. De hát azt is kellene látni, hogy közben nagyon sok a megfontolatlanúság, az ügyetlenség, a tehetetlenség is. Nem lehet könnyű a dolga azoknak, akik színházat vagy művészetet irányítanak. Sok-sok befolyás éri őket hivatalból, innen, onnan, amonnan:

hogyan lehessen tisztán látni, miközben a művészet területén ez nagyon nehéz; és amit itt most hangsúlyozunk, az tulajdonképpen az, hogy *mecenatura, tehát mecénás nélkül a művészet nem működik*. És adott esetben az a „csúnya hivatal” a mecénás, és mindig személyben jelenik meg. Volt itt egy képkereskedő Amerikából, aki meggazdagodott rajtunk az elmúlt 25 évben, mert 25 évvel ezelőtt tudta, milyen festményeket kell megvenni 5 dollárért. S akkor 25 évig ült a bagolyvárban, megvárta, amíg a dolog beérik, majd megcsinálta a nagy üzletet. Hát ez elég kellemetlen, hogy ennyi ideig kell tudni az embernek biztosan, hogy akibe befektette az energiáját, az működni fog; dehát mégis azt mondom, hogy ez a munka a megbízók csomó személyes kockázatával jár, amikor valamire áment mondanak. De azt kell mondanom, hogy ha ilyen sok szabadtéri működik, és többségében jól, akkor ez azt jelenti, hogy a kultúrapolásnak nagyon okosan és jó érzékkel megfelelték.

Egy dolgot szeretnék még kiemelni. Elsősorban azt hiszem Szeged, Szentendre, Gyula, talán most Eger táján is úgy tűnik, hogy azok a szabadterek maradtak talpon, ahol volt valami távlati eszme, vagy tartós gondolat. Ebben igen fontosat érzek: a *folyamat* annak a görcsétől mentheti meg őket, hogy minden bemutatónak zseniálisnak kell lennie. Kérem, minden bemutató nem tud zseniális lenni. Egyik jobb lesz, másik rosszabb lesz. De ha van egy vonulata, és ez a vonulat előbb-utóbb összeáll, érdekes módon maga köré szervezi az életet is; praktikus módon is. Úgy érzem, hogy a szegedi szabadteret is az tartotta, hogy — nem tudom, milyen tudatosan, vagy mennyire kontrolláltan — volt valamilyen folyamata nagyon hosszú ideig. És most is, amikor ez a folyamat szükségszerűen megszakadt az élet generális változása következtében, új programot kell kidolgoznia, most is úgy érzékelem, indul egy folyamat, és természetesen olyan irányba, amely akkora tömegeket tud megmozgatni, mint amiket Szegeden kell. És azért is érdekelt volna különböző szabadtereknek az önmegítélése és működése, mert általában szabadteriről beszélünk, de hát irgalmatlanok a különbségek. Teljesen más vonatkozik Szegedre, mintha egy kis faluban egy téren játsszanak alkalmi előadást, és aztán vagy megy vagy nem. A kettőt alig lehet összehasonlítani, nem nagyon van rá törvényes szabály. De Szentendrán is azt tapasztaltam, hogy amikor a vonulatában volt, akkor a dolog jól haladt, amikor kiesett, akkor elbizonytalanodott, és rettenetesen sok társadalmi kétség támadt hirtelen a színház körül, borzasztó mértékben befolyásolja mindenkit, aki azzal foglalkozik. És akkor már a lakosság szimpátiája a dolog iránt csökkent, sőt, agresszióvá is válhat, így az ott lakók és a városi vezetők irgalmatlanul nehéz helyzetbe kerülnek, mert a lakosság ellenére nagyon nehéz színházat csinálni. Annak idején Szentendrán, amikor megalakult a Teatrum, külön tanulmányt írtam arról, milyen irányba kellene a városnak fejlődni. A városnak, az idegenforgalomnak, a kereskedelemnek, és a többi... Aminek akkor még a színház volt a kiindulópontja, később aztán múzeumok és egyébek ezt már meghaladták. Most a szomorú az, hogy tulajdonképpen a fejlődés ebben az irányban történt. Csak, csak sokkal később. És más okból. Miután az állami és tanácsélet nem tartott ott, az élet nem tartott ott, ezért — most nagyon gorombán mondom, pedig nem akarom bántani őket — magánkezdeményezésből Szentendrán kiépült mindaz, ami az idegenforgalomhoz kellett. Most ebből a következő nagy baj történt, szerintem: *azt a pénzt, amit az idegenforgalom odahoz a városba, teljesen mások viszik el*. Ráadásul mégcsak nem is szentendrei lakosok, hanem a Budapestről odamentek vettek egy házat, felépítették... Isteni jó vendéglőket csináltak, isteni jókat, áldja meg az isten az eszüket, hogy odajöttek, és csinálják, nadehát ez a színjátszás szempontjából egyszerűen lehetetlen. Most ha szabad mondanom, Szegeden is először a szabadterre jött mindenki, a szabadter körül azután nagy nyári rendezvénysorozat épült ki, rettenetesen sok ember fordul meg, és nem vagyok meggyőződve, hogy ebből a többszázezres idegenforgalomból ahhoz a kultúrához irányul-e a bevétel, ami a kezdeményezője volt az egésznek. És akkor tessék megengedni, hogy felháborodottan mondjam: *a kultúra elindít egy társadalmi*

mozgást, aminek eredménye pénzt hoz, és ez a pénz elmegy teljes egészében más-hová, és utána megkérdőjelezzük a kultúrának, a művészetnek vagy a színháznak a létezését, a jövőjét. Lehetetlen. Ha Magyarországon ésszerűbb gazdálkodás lesz a jövőben, akkor természetesen úgy kell, hogy történjen, mint azoknál a piaci árusoknál, akiket odaengedtek Rómában az Arénába. Láttam, hogyan volt nekik ott hely föltárlva. Gondolom, ha ezse volt a kétezer évvel ezelőtti praetornak, akkor több pénzt vett el az árusoktól, mert közben neki oroszlánokat meg keresztényeket kellett szerezni, hogy fölfalják egymást. Úgy gondolom tehát, a szabadtereknek a jövőjét ha „üzletszerű kéjelgéssel” nem kapcsolják össze és nem próbálják munkájuk hasznát megszerezni, nemcsak a jegyből, hanem abból is, amit maguk köré építenek, akkor feltehetően sokkal több lesz a gond...

BÉKÉS ANDRÁS

Produkciós szellemben

Ha abban kell dönteni, hogy az emberek egyenek, igyanak, ruházkodjanak, vagy színházba, moziba, kiállításra járjanak, akkor én is az elsöre szavaznék. Csak-hogy a kérdés ilyenformán téves következtetésekre vezethet. A társadalmi fejlődés egyik kulcskérdése a kulturális fejlődés előfeltételeinek megteremtése — még a mostani nehezebb időszakban is —, hiszen kulturális fejlődés nélkül hosszabb távon gazdasági sikerekre sem lehet számítani. Társadalmi fejlődésünk velejárója, hogy az életszínvonal szintentartásához a megnövekedett szabadidő kárára egyre nagyobb szerephez jut a második és harmadik gazdaság. A szabadidő tehát erre és nem a kultúrára fordítódik. Ugyanakkor tanúi vagyunk az árak — benne a jegyárak — emelkedésének, a „televízió korszakban” rendkívül megsokasodott játsszások helyek elburjánzásának, a választási lehetőségek kibővülésének. Ezek a kérdések mind felvetik azt az alapvető problémát, hogy a szabadtéri színpadok hatalmas nézőtereit hogyan lehet közönséggel estéről-estére megtölteni.

Nyilvánvaló, hogy a művészet a társadalom részéről vele szemben támasztott megváltozott igényeket csak úgy tudja kielégíteni, ha a közönség állandó, folyamatos érdeklődésére számotartó, új, eredeti művekkel, élő, eleven gondolatokkal és korszerű stílussal igyekszik minél szélesebb közönségre hatni. Olyan alkotásokra van szükség, amelyek magas művészi színvonalon képesek minél nagyobb tömegekhez szólni, amelyek kielégítik az élményt adó emberi példák iránti jogos közönségigényeket. Azt és olyan formában kell bemutatni, létrehozni, amit és ahogy azt csak a szabadterén láthatja — élvezheti a közönség.

Végül is: milyen szabadtéri színházat szeretnék? Talán furcsának tűnik, hogy a most következő idézetet egy zsebszínház létrehozásakor írták le. Meggyőződésem, hogy a gondolat a színház méretétől függetlenül időtállóan fontos: „A Színház, amit szeretnék, a világnézeti mondanivaló és elkötelezettség abszolút primátusára épülne. Ami nem szabad, hogy gyöngítse sem a művészi teljesítményt, sem a közönségátatást. Hiszen ha a népszínház nem művészi szinten tolmácsolja mondani-valóját, pusztán agitáció marad, aminek politikai forrongó korszakokban van jelentősége, de ma Magyarországon, aligha. Ha pedig nem találja meg az utat a közönséghez, megszűnik létezni, mert író írhat az asztalfióknak, festő festhet a jövendőnek, de színházat játszani a közönség nélkül lehetetlen. A színházban, amit szeretnék, olyan műveket kell választani, olyan rendezői koncepciókat kell kialakítani, olyan színpadi formavilágot kell megteremteni, melyek segítségével világnézetünket minél művészebb fokon minél nagyobb közönségre tudjuk elfogadtatni. Lehetetlen ez? Nem, csak nehéz. De mikor volt a művészetben annak értelme, ami könnyű?”

Az általam elképzelt szabadtéri színház nem tartozik művészeti életünk egyik